

درس اول: تاریخ و تاریخ نگاری

- تاریخ چیست؟
- مورخان چگونه و با استفاده از چه منابعی تاریخ را می‌نویسند؟
- چرا باید تاریخ خواند؟

تاریخ چیست؟

- مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است. مثال ← تاریخ ایران
- منظور از واژهٔ تاریخ در نوشته‌ها و زبان مردم، علم و روش‌های علمی است که به وسیلهٔ آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند. مثال ← تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان
- گاهی منظورمان از تاریخ، تعیین روز، ماه و سال است. مثال ← تقویم سالانه

معانی مختلف واژهٔ تاریخ

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی

- ۱- دور از دسترس‌اند، قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آن‌ها را شناخت. (روش مطالعه غیرمستقیم)
  - ۲- تکرار ناپذیرند و قابل تجربه نیستند. (هر پدیدهٔ تاریخی فقط یک‌بار شکل می‌گیرد.)
  - ۳- پدیده‌های تاریخی مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی دارند.
- انسان در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجهٔ کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.

نهادهای

جوامع

کشورها

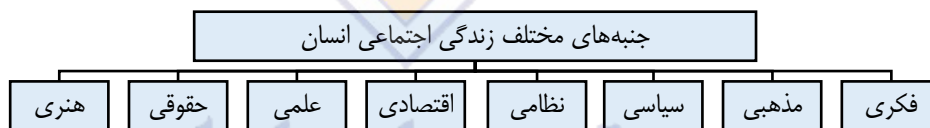
و در یک کلام تمدن‌ها

← می‌باشد.

- پیامد کنش‌های فردی و جمعی انسان‌ها، شکل‌گیری

تعریف علم تاریخ

- ❖ تاریخ علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.
- ❖ هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.

تاریخ نگاری و روش پژوهش در تاریخ

پیشینهٔ تاریخ نگاری

- ✓ تاریخ از جمله علمی است که پیشینهٔ بسیار کهنی دارد.
- ✓ پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.
- ✓ قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد و در آن نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.

سنگ نوشته‌هایی باقی مانده است که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد.

- ✓ از روزگار باستانی ایران به ویژه دورهٔ هخامنشیان ← ساسانیان

سنگ پالمو، تکه‌ای بزرگ از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامه شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است که در موزه شهر پالمو ایتالیا نگهداری می‌شود.

«شواهد و مدارک»

- اقوام و جوامع باستانی حتی پیش از اختراع خط نیز به سرگذشت پیشینیان خود توجه و علاقه نشان می‌دادند؛ از این رو، سرگذشت قوم خود را معمولاً از ابتدای آفرینش به صورت شفاهی و سینه به سینه نقل می‌کردند. این سرگذشت نامه‌ها آمیخته با افسانه و داستان‌های حماسی بود و بعدها که تاریخ نگاری آغاز شد، بخش‌هایی از آن‌ها به کتاب‌های تاریخی نیز راه یافت.
- یکی از منابع مطالعه تاریخ، منقولات است که در برگزیده تاریخ شفاهی است ← افسانه‌ها و حماسه‌ها در این منبع قرار می‌گیرند.
- سنگ نوشته بیستون که به دستور داریوش یکم، پادشاه هخامنشی بر سینه کوهی واقع در شهر بیستون از توابع شهرستان هرسین در استان کرمانشاه کنونی کند شده است، یکی از بزرگ‌ترین سنگ‌نوشته‌های جهان به شمار می‌رود. داریوش در این سنگ نوشته به برخی اقدامات خود از جمله سرکوب گوماته‌مخ و دیگر شورشیان اشاره کرده است.

- در ایران باستان گویا سالنامه‌های دولتی وجود داشته که حاوی اخبار و رویدادهای مهم بوده‌اند.
- می‌توان تدوین و نگارش «خدای نامه» (خدای نامک) در زمان ساسانیان را نمونه‌ای از دلبستگی ایرانیان به نگارش وقایع و ضبط سلسله حوادث تاریخی دانست.

سردیس هرودت

پیشینه تاریخ نگاری در یونان باستان (اروپا)

- تاریخ نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگ مانند هرودت که «پدر تاریخ» لقب گرفته، آغاز شد.
- بخش عمده مطالب کتاب تاریخ هرودت به شرح جنگ‌های یونان و ایران اختصاص دارد.
- کتاب تاریخ هرودت کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان است.
- هرچند هرودت به دلیل یونانی بودن و طرفدار یونان بودنش عمدتاً یا سهواً در گزارش رویدادهای مربوط به ایران دچار لغزش‌ها و بعضاً غرض ورزی‌هایی شده است.
- پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راهی را که او آغازکننده آن بود، ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.
- برخی از پژوهشگران معتقدند که رواج رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- تاریخ جنگ‌های ایران و روم اثر پیروکوپپوس / کتاب تاریخ جهانگشا اثر عطاملک جوینی / کوروش نامه اثر گزنفون است.

پیشینه تاریخ نگاری در دوران اسلامی

- ❖ در دوران اسلامی، تاریخ نگاری در میان مسلمانان رواج و گسترش چشمگیری یافت.
- ❖ «طبری» و «بیهقی» از جمله مورخان مسلمان ایرانی هستند.

- مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند.
- در این دوران مورخان توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند.
- عمده تمرکز مورخان در این دوران بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود.
- مورخان در این دوران به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.
- برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند.
- بعضی از مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

❖ ویژگی تاریخ نگاری دوران اسلامی

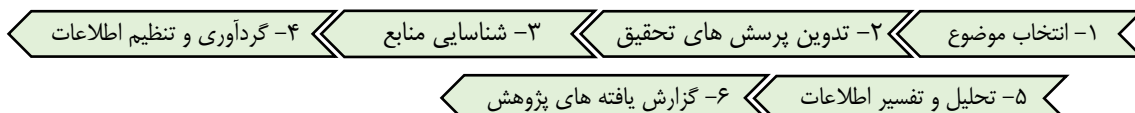
تحول تاریخ در دوره رنسانس

- ✓ دوره رنسانس (قرن‌های ۱۳ و ۱۷ م) شامل تحولات فکری و علمی است. رنسانس در اروپا شکل گرفت.
- ✓ تحولات دوره رنسانس علم تاریخ را نیز متحول کرد.
- ✓ در دوره رنسانس شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.

- ✓ در دوره رنسانس اساس تاریخ‌نگاری بر
  - سنجش دقیق منابع
  - استناد به اسناد و مدارک ← بود.
  - دوری از داستان‌پردازی

مقایسه تاریخ‌نویسی قدیم و تاریخ‌نگاری نوین	
تاریخ‌نگاری نوین	تاریخ‌نویسی و وقایع‌نگاری قدیم
تاریخ‌نویسی صرفاً به توصیف، شرح زندگانی، اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی‌شود.	تاریخ‌نویسی صرفاً به توصیف، شرح زندگانی، اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی می‌پرداخت.
تاریخ‌نویسی همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... جوامع گذشته را در بر می‌گیرد.	تاریخ‌نویسی صرفاً مسائل سیاسی، نظامی و شرح حال پادشاهان بود.
تاریخ تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته را مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهد.	تاریخ‌نویسی بیش‌تر به زندگی پادشاهان می‌پرداخت.
صرفاً به ثبت و به نقل گذشته بسنده نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند.	علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده می‌کرد.
در بررسی سقوط ساسانیان فقط به ماجرای جنگ اشاره نمی‌کنند بلکه ابعاد وسیع‌تر، زمینه‌ها و علت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی این واقعه را به همراه آثار و پیامدهای گوناگون آن، بررسی و تحلیل می‌کنند.	سقوط ساسانیان و توصیف ماجرای جنگ‌هایی که بین سپاه ساسانی و اعراب مسلمان رخ داد.
از یافته‌های علوم و فنون دیگر مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ... استفاده می‌کنند.	فقط دیده‌ها و شنیده‌ها را می‌نوشتند.

مراحل پژوهش در تاریخ

۱- انتخاب موضوع

- برای انتخاب موضوع پژوهش،
- معیارهایی باید مورد توجه قرار بگیرند.
- موضوع تحقیق باید تازه باشد و تکراری نباشد، (ارائه حرف و نظر جدید)
- موضوع تحقیق باید دارای اثر و فایده باشد.
- محقق باید موضوعی را انتخاب کند که منابع و امکانات کافی در مورد آن موجود باشد.

۲- تدوین پرسش‌های تحقیق

▪ هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است.

▪ دلایل اهمیت پرسش

- هدف پژوهش را مشخص می‌کند.
- مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.

• زمینه‌ها

- علت‌ها ← رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر رویدادها، مطرح می‌شوند.
- آثار و نتایج

۳- شناسایی منابع

• منابع را شناسایی

- اسناد تحقیق را بررسی
- میزان اعتبار اسناد را بررسی ← کند.
- دقت و صحت اسناد را ارزیابی

▪ در مرحله شناسایی، پژوهشگر باید

• نویسندگان منابع چه کسانی بوده‌اند؟

- نویسندگان منابع چه گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی داشته‌اند؟
- آیا نویسندگان منابع، خود شاهد وقایع بوده‌اند و یا از زبان دیگران حوادث را نقل کرده‌اند؟
- تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته‌اند؟

▪ پرسش‌هایی که در مرحله شناسایی برای یک پژوهش تاریخی مطرح می‌شود:

▪ پژوهشگر تاریخ باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات

استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق از منابع و اسناد تاریخی

کار پژوهشگر در این مرحله

تنظیم و دسته‌بندی اطلاعات به‌دست

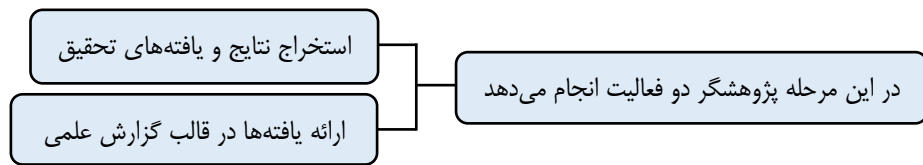
۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات

▪ تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند.

مقایسه کار مورخان با کارآگاهان پلیس

کارآگاهان پلیس	مورخ	
به دنبال بازسازی صحنه جرم	در پی بازسازی وقایع گذشته	
شواهدی که کارآگاه به دنبال آن است، می‌تواند اثر انگشت و یا هر شیء به جا مانده در صحنه وقوع جرم باشد.	شواهدی که مورخ به دنبال آن‌ها است، تمامی منابع، اسناد و مدارکی هستند که درباره زندگی مردم در روزگاران گذشته، اطلاعاتی در اختیار قرار می‌دهند.	تفاوت
	کارآگاهان و مورخان هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.	تشابه

۶- گزارش یافته‌های پژوهش

منابع پژوهش علمی در تاریخ

منشور کورش (منابع دست اول)
در موزه بریتانیا در لندن

سکه اشکانی (منابع دست اول)

طاق بستان (منابع دست اول) - کرمانشاه

تحصیل باما

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

- ۱- منبع شناخت و تفکر
- ۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
- ۳- تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

توضیحات	فایده و کارکرد
<ul style="list-style-type: none"> • مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینه ارزشمندی برای تقویت و پرورش قوه شناخت و تفکر به حساب می‌آید. • با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت و قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت. • جست و جوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه ورزی را افزایش می‌دهد. • در قرآن آیات بسیاری است که انسان‌ها را به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده و تاریخ را به عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند. • به گفته شهید استاد مطهری: «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌های دقیق و منظم دارد و با شناخت آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.» • «فَأَقْصِبْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» (اعراف: ۱۷۶) «قصه گذشتگان با ایشان بگوی، باشد که تفکر کنند.» 	<p>۱- منبع شناخت و تفکر</p>
<ul style="list-style-type: none"> • دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند. • رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد. • نتایج و تأثیرات برخی حوادث عظیم تاریخی مانند تأسیس سلسله بزرگ هخامنشیان، جنگ‌های صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلاب‌های بزرگ معاصر، فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نبوده، بلکه دوران پس از آن حوادث را نیز به طور چشمگیری متأثر کرده است. • تحولی که پیامبران الهی و یا شخصیت‌های مهم تاریخی هم‌چون افلاطون، امیرکبیر، امام خمینی و... ایجاد کرده‌اند، نه تنها مردمان و جوامع عصر خویش، بلکه نسل‌های متمادی بشر را تا به امروز تحت تأثیر قرار داده و بر آیندگان نیز تأثیرگذار خواهد بود. • مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. • علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند. 	<p>۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده</p>
<ul style="list-style-type: none"> • مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند. • آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیش‌تر آنان می‌شود. شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر، به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم، که بوده‌ایم و چگونه به جایگاهی که هم‌اکنون هستیم، رسیده‌ایم. • آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت آنان در طول تاریخ داشته است. • نیاکان ما به اتکای چنین آگاهی و دلبستگی به زبان و فرهنگ خویش بوده است که توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی هم‌چون حمله اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن، دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند. • مطالعه و بررسی گذشته، ارزش و اهمیت میراث فرهنگی را به ما نشان می‌دهد و کمک می‌کند که میراث فرهنگی را به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی خویش بدانیم و در حفظ و نگهداری آن کوشا و سهیم باشیم. 	<p>۳- تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی</p>

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

- ۱- واژه تاریخ ← گاهی منظور از آن، مجموعه حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.
- ۲- واژه تاریخ در نوشته‌ها و زبان مردم ← علم و روش‌های علمی است که به وسیله آن رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.
- ۳- تعریف تاریخ ← تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.
- ۴- هدف تاریخ ← شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.
- ۵- خدای نامه ← سال شمار وقایع حکومت ساسانیان است.
- ۶- هرودت ← پدر علم تاریخ است.
- ۷- رنسانس ← تحولات فکری و علمی قرن‌های (۱۶ و ۱۷ م) که در اروپا به وقوع پیوست.
- ۸- وقایع نگاران قدیم ← کسانی که به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی می‌پرداختند.
- ۹- تاریخ نگاری نوین ← کسانی که علاوه بر ثبت و نقل رویدادهای گذشته به بررسی و تجزیه و تحلیل وقایع نیز می‌پردازند.
- ۱۰- شناسایی منابع ← در این مرحله، پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیقی، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند.
- ۱۱- منابع دست اول ← به همه آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه با نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند. (پدید آمده‌اند)
- ۱۲- منابع دست دوم ← به همه منابع، تحقیقات و آثاری گفته می‌شود که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول، پدید آمده‌اند

تحصیل باما

۱. کدام گزینه در رابطه با واژه تاریخ صحیح است؟

- (۱) تاریخ، علم مطالعه و پیش بینی آینده است.
 (۲) علم تجزیه و تحلیل رویدادهای سیاسی و نظامی گذشته است.
 (۳) تاریخ، علم مطالعه افسانه ها و حماسه های تمدن های باستان است.
 (۴) علم و روش های علمی است که به وسیله آن، رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می شوند.

۲. کدام گزینه از ویژگی های رویدادهای تاریخی نمی باشد؟

- (۱) دور از دسترس بودن و قابل مشاهده نبودن
 (۲) تکرارناپذیری و قابل تجربه نبودن
 (۳) مجزا و مستقل نبودن و با یکدیگر رابطه علت و معلولی داشتن
 (۴) درک مستقیم پدیده های تاریخی

۳. کدام عامل در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد؟

- (۱) انسان (۲) زمان (۳) مکان (۴) دین

۴. رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه کنش متقابل بین کدام عوامل است؟

- (۱) انسان ها با طبیعت و زمان
 (۲) انسان ها با یکدیگر و با طبیعت
 (۳) زمان و مکان پدیده ها
 (۴) انسان ها و تحولات اجتماعی

۵. به طور کلی، پیامد کنش های فردی و جمعی انسان ها کدام است؟

- (۱) نهادها (۲) جوامع (۳) تمدن (۴) کشور

۶. در رابطه با علم تاریخ کدام گزینه درست است؟

- (۱) تاریخ، علمی است که به مطالعه جوامع بشری از نقطه نظر شرایط دینی و فرهنگی می پردازد و به وسیله این علم میتوان آینده جوامع را پیش بینی کرد.
 (۲) تاریخ، علمی است که گذشته را به وسیله آثار باستانی و محسوسات، مورد تجزیه و تحلیل قرار میدهد و در رابطه با تحولات گذشته و آینده تحلیل می کند.
 (۳) تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه های مختلف زندگی انسانها و جامعه ها در گذشته می پردازد و آینده را برای جوامع مختلف پیش بینی می کند.
 (۴) تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه های مختلف زندگی از سانه ها و جامعه ها در گذشته می پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می کند.

۷. هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی ..... در گذشته است.

- (۱) اقتصادی (۲) اجتماعی (۳) سیاسی (۴) نظامی

۸. اطلاعات سنگ پالمو در رابطه با پادشاهان کدام تمدن است؟

- (۱) مصر (۲) یونان (۳) روم (۴) هند

۹. کدام گزینه درست است؟

- (۱) پس از اختراع خط در حدود ۷۰۰۰ سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.
 (۲) قدیمی ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، تکه ای از سنگ نوشته ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد.
 (۳) از روزگاران باستانی ایران به ویژه دوره سامانیان و صفاریان نیز سنگ نوشته هایی باقی مانده است.
 (۴) سنگ نوشته های باستانی ایران نشان میدهد که ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی اهمیت نمی دادند.

۱۰. در رابطه با «خدای نامه ها» کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) مربوط به دوره اشکانیان است.
 (۲) مربوط به دوره ایران پس از اسلام است.
 (۳) مربوط به دوره هخامنشیان است.
 (۴) مربوط به دوره ساسانیان است.

۱۱. تاریخ نگاری به مفهوم کامل از چه زمانی و در کدام کشور و با ظهور کدام مورخ آغاز شد؟

- (۱) قرن پنجم پس از میلاد - روم - هرودت
(۲) قرن پنجم پس از میلاد - یونان - هومر
(۳) قرن پنجم پیش از میلاد - یونان - هرودت
(۴) قرن پنجم پیش از میلاد - روم - هومر

۱۲. بخش عمده کتاب تاریخ هرودت در رابطه با چیست؟

- (۱) اقتصاد (۲) جنگ (۳) سیاست (۴) فرهنگ

۱۳. کدام علوم به عقیده برخی از پژوهشگران، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟

- (۱) باستان شناسی - جغرافیا (۲) فلسفه - نجوم (۳) ادبیات - فلسفه (۴) سیاست - ادبیات

۱۴. در دوران اسلامی، تاریخ نگاری در میان مسلمانان با چه تحولی روبه رو شد و کدام مورخان مسلمان، ایرانی بودند؟

- (۱) نسبت به گذشته از اهمیت کمتری برخوردار شد. - ابن بطوطه و بیرونی
(۲) دچار انحطاط و زوال شد. - طبری و بیهقی
(۳) فقط به تاریخ دوران پیامبری حضرت رسول (ص) توجه شد. - ابن بطوطه و بیرونی
(۴) رواج و گسترش چشمگیری یافت. - طبری و بیهقی

۱۵. کدام گزینه از ویژگی های تاریخ نگاری تا قرن ۱۷ م. نمی باشد؟

- (۱) بی توجهی به نتایج پدیده های تاریخی
(۲) ثبت و نگارش وقایع
(۳) بی توجهی به علل شکل گیری پدیده ها
(۴) توجه به زندگی عامه مردم

۱۶. تمرکز مورخان تا قرن ۱۷ م. در رابطه با نگارش تاریخ بر روی کدام محورها بود؟

- (۱) برای بیان تحولات اقتصادی و اجتماعی و شرح جنگها بود و به مسائل و موضوعات سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان اهمیتی نمی دادند.
(۲) بر بیان حوادث دینی و نظامی و شرح حال مردم عادی بود و به مسائل و موضوع های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی دادند.
(۳) بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی دادند.
(۴) بر بیان تحولات اجتماعی و فرهنگی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع های سیاسی و اقتصادی اهمیتی نمی داد

۱۷. کدام رویداد باعث تحول علم تاریخ گردید و شیوه نوینی در تاریخ نگاری پدید آورد؟

- (۱) انقلاب کبیر فرانسه (۲) انقلاب اکتبر روسیه (۳) رنسانس (۴) انقلاب صنعتی

۱۸. پس از شکل گیری تحولات فکری و علمی که در دوره رنسانس به وجود آمد، اساس تاریخ نگاری بر چه استوار شد؟

- (۱) در این دوره اساس تاریخ نگاری بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان پردازی بود.
(۲) در این دوره اساس تاریخ نگاری بر پایه استفاده از افسانه ها و حماسه های ملت ها استوار گردید.
(۳) در این دوره تاریخ نگاری برعکس فلسفه و ادبیات هیچ تحولی پیدا نکرد.
(۴) در این دوره تاریخ نگاری تمام توجه خود را به زندگی پادشاه معطوف کرد.

۱۹. در مورد تفاوت تاریخ نگاری قدیم و نوین کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) در تاریخ نگاری قدیم صرفا به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات پادشاهان توجه می شد ولی در تاریخ نگاری نوین همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... مدنظر می باشد.
(۲) در تاریخ نگاری قدیم انتخاب موضوع اهمیت نداشت، ولی در تاریخ نگاری جدید انتخاب موضوع دارای اهمیت است.
(۳) در تاریخ نگاری قدیم مسائل نظامی اهمیت داشت، ولی در تاریخ نگاری جدید مسائل سیاسی دارای اهمیت است.
(۴) در تاریخ نگاری قدیم روش اهمیت نداشت، ولی در تاریخ نگاری جدید روش دارای اهمیت است.

۲۰. در رابطه با مراحل پژوهش در تاریخ، کدام گزینه درست است؟

- (۱) ۱- انتخاب هدف ۲- انتخاب موضوع ۳- تدوین پرسش های تحقیق ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته های پژوهش
- (۲) ۱- انتخاب موضوع ۲- تدوین پرسش های تحقیق ۳- شناسایی منابع ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته های پژوهش
- (۳) ۱- انتخاب موضوع ۲- شناسایی منابع ۳- تدوین پرسش های تحقیق ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته های پژوهش
- (۴) ۱- انتخاب هدف ۲- شناسایی منابع ۳- تدوین پرسش های تحقیق ۴- تحلیل و تغییر اطلاعات ۵- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۶- گزارش یافته های پژوهش

۲۱. برای انتخاب موضوع به کدام گزینه باید توجه کرد؟

- (۱) موضوع باید دارای اثر و فایده باشد.
- (۲) موضوع باید ارزش اقتصادی داشته باشد.
- (۳) موضوع باید گسترده و کامل باشد.
- (۴) موضوع باید ارزش اجتماعی و فرهنگی داشته باشد.

۲۲. کدام مرحله از کار پژوهشگر باعث می شود تا او به بیراهه نرود؟

- (۱) انتخاب موضوع (۲) تدوین پرسش های تحقیق (۳) شناسایی منابع (۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات

۲۳. تشخیص میزان اعتبار، دقت و صحت اسناد، در کدام مرحله شکل می گیرد؟

- (۱) مرحله دوم - شناسایی منابع (۲) مرحله دوم - گردآوری و تنظیم اطلاعات
- (۳) مرحله سوم - شناسایی منابع (۴) مرحله سوم - گردآوری و تنظیم اطلاعات
۲۴. پاسخ به سؤال «نویسندگان تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته اند؟» مربوط به کدام مرحله پژوهش است؟

- (۱) شناسایی منابع (۲) تحلیل و تفسیر اطلاعات (۳) انتخاب موضوع (۴) گزارش یافته های پژوهش

۲۵. وجه اشتراک کار مورخان با کارآگاهان پلیس در چیست؟

- (۱) هر دو از ابزار یکسانی استفاده می کنند.
- (۲) هر دو به دنبال شواهد و مدارک هستند.
- (۳) هر دو یک فعالیت علمی و فرهنگی انجام میدهند.
- (۴) هر دو به آینده توجه می کنند.

۲۶. مورخ، گزارش یافته های پژوهش خود را در چه قالبی ارائه می کند؟

- (۱) توجه به آینده (۲) اسناد و مدارک (۳) فرضیه علمی (۴) گزارش علمی

۲۷. در رابطه با تقسیم بندی منابع پژوهش تاریخی از نظر درجه اهمیت و اعتبار کدام تقسیم بندی درست است؟

- (۱) منابع دست اول یا اصلی - منابع دست دوم یا فرعی (۲) منابع مکتوب - منابع غیرمکتوب
- (۳) منابع تک بعدی - منابع چندبعدی (۴) منابع دست اول - منابع اصلی

۲۸. با توجه به چه عواملی می توان منابع پژوهش تاریخی را به دو دسته اصلی یا فرعی تقسیم کرد؟

- (۱) زمان و مکان (۲) اهمیت و اعتبار (۳) نوع و جنس (۴) روش و بینش

۲۹. کدام گزینه به همه آثاری گفته می شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده اند؟

- (۱) تمام منابع مکتوب (۲) منابع دست اول یا اصلی (۳) منابع دست دوم یا فرعی (۴) تمام منابع تاریخی

۳۰. در رابطه با تصویر روبه رو، کدام گزینه صحیح است؟

- (۱) منشور کورش - منبع دست اول (۲) منشور کورش - منبع فرعی
- (۳) لوح حمورابی - منبع دست اول (۴) لوح حمورابی - منبع فرعی

۳۱. عبارت «نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده اند و یا اینکه شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده اند.»

به کدام گزینه اشاره دارد؟

- (۱) منابع مکتوب و نوشتاری (۲) منابع دست اول یا اصلی (۳) منابع تاریخی یا باستان شناسی (۴) منابع دست دوم یا فرعی

۳۲. کدام گزینه نشان دهنده منابع دست اول می باشد؟

- ۱) بناها، ابزارها، سنگ نوشته ها، سنگ نگاره ها و تمام منابع مکتوب
- ۲) تمام کتاب های تاریخی، بناها، ابزارها، سنگ نوشته ها، سنگ نگاره ها
- ۳) تحقیقات دانشگاهی، بناها، ابزارها، سنگ نگاره ها، سنگ نوشته ها
- ۴) بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ نگاره ها، سنگ نوشته ها، سکه ها

۳۳. کدام گزینه نشان دهنده فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ است؟

- ۱) منبع شناخت و تفکر - بهره گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی
- ۲) آینده نگری - بهره گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی
- ۳) منبع شناخت و تفکر - بهره گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت حس ملی گرایی
- ۴) منبع شناخت و تفکر - آینده نگری - تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی

۳۴. علت اهمیت مطالعه سرگذشت انسان ها و جوامع گذشته چیست؟

- ۱) مطالعه سرگذشت انسان های گذشته می تواند باعث پیش بینی شرایط آینده جوامع امروزی شود.
- ۲) منبع و گنجینه ارزشمندی برای تقویت و پرورش قوه شناخت و تفکر به حساب می آید.
- ۳) مطالعه مشکلات گذشتگان ما را به زندگی امیدوارتر میکند.
- ۴) چون تمام ادیان الهی ما را به این کار تشویق کرده اند.

۳۵. آیه ۱۷۶ سوره اعراف که می فرماید «قصه گذشتگان با ایشان بگوی، باشد که تفکر کنند.» به کدام یک از فواید مطالعه تاریخ اشاره دارد و قرآن کدام منبع را معتبر برای کسب شناخت می داند؟

- ۱) بهره مندی از گذشته برای حال و آینده - مطالعه سرگذشت اقوام گذشته
- ۲) شناخت و تفکر - مطالعه سرگذشت اقوام گذشته
- ۳) بهره مندی از گذشته برای حال و آینده - کشفیات جدید از اعصار قدیم
- ۴) شناخت و تفکر - کشفیات جدید اعصار قدیم

۳۶. کدام گزینه نشان دهنده نظر استاد مطهری در رابطه با تاریخ است؟

- ۱) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می گیرد و عزتها، ذلتها، خوشبختی ها و بدبختی های تاریخی حساب هایی دقیق و منظم دارد.
- ۲) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت میگیرد که جملگی به صورت نسبی می باشند. بدبختی ها و خوشبختی های تاریخی حساب و نظم دقیقی ندارند.
- ۳) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن مربوط به گذشته می باشد و انسانهای هر عصر شرایط خاص خود را دارند و می توان گفت تحولات جوامع به صورت نسبی است نه مطلق.
- ۴) از نظر قرآن، تاریخ بشر مجموعه ای از داستان ها و افسانه هاست که با خرافات و اغراق گویی توأم شده است و ارزش تفکر و تدبر را ندارد.

۳۷. چرا دامنه شناخت و آگاهی تاریخ فقط محدود به گذشته نمی شود؟

- ۱) زیرا رویدادهایی که در گذشته شکل گرفته اند در آینده نیز با شکل و محتوای دیگری مجدداً آشکار می شوند.
- ۲) زیرا رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادهای گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می دهد.
- ۳) چون مردم به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا میکنند که به شکلی معین تأثیر زیادی در آینده ملت ها و کشورها می گذارد.
- ۴) چون شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمان ها و مکان های دیگر، به ما کمک می کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بتوانیم آینده را پیش بینی و برنامه ریزی کنیم.

۳۸. نتایج و تأثیرات برخی حوادث عظیم تاریخی مانند تأسیس سلسله بزرگ هخامنشیان، جنگ های صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلاب های بزرگ معاصر، فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نیست؛ این عبارت در رابطه با کدام یک از کارکردهای تاریخ می باشد؟

(۱) توجه به گذشته ملت ها و کشورها (۲) بهره گیری از گذشته برای حال و آینده

(۳) منبع شناخت و تفکر (۴) تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی

۳۹. مطالعات تاریخی می تواند ما را در ارزیابی و شناخت در ست او ضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند؛ زیرا .....

(۱) دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی شود بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می کند.

(۲) چون پدیده های تاریخی فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نبوده و می توانند به آینده نیز سرایت پیدا کنند و شرایط را برای پیش بینی آینده مهیا کنند.

(۳) آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می شود و به ما کمک می کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم.

(۴) مطالعه تاریخ به ما کمک می کند تا بفهمیم که فرهنگ ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده اند.

۴۰. چگونه می شود که انسان ها نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می کنند؟

(۱) مردمانی که برای نسل های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادیها و تلخکامی ها، موفقیت ها و شکست های هم شریک بوده اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه پیدا می کنند.

(۲) مردمانی که برای نسل های متوالی تحت تأثیر عوامل و شرایطی به وجود آمده اند، پیشرفت کرده اند و به وضعیت امروزی رسیده اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه پیدا می کنند.

(۳) با کاوش در گذشته می توان از تجربیات و اندیشه های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت و به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته مردم، نوعی احساس علاقه و یکپارچگی پیدا کرد.

(۴) چون تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می گیرد و عزت ها و ذلتها باعث میشود تا مردمان به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه پیدا کنند.

۴۱. چگونه مردم یک جامعه به خود آگاهی و یگانگی بیشتر می رسند؟

(۱) با شناخت و تفکر بیشتر (۲) با بهره گیری از گذشته برای حال و آینده

(۳) با توجه بیشتر به منابع طبیعی و انسانی (۴) با تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی

۴۲. کدام عامل نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت ایرانیان در طول تاریخ داشته است؟

(۱) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه توجه به نژاد آریایی و محیط جغرافیایی

(۲) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه توجه به نژاد آریایی و فرهنگ ایرانی

(۳) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی

(۴) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه دین زرتشت و اسلام

۴۳- کدام گزینه توصیف درستی از وقایع نگاری ها پیش از ظهور تاریخ نگاری نوین به دست داده است؟

(۱) به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و وجوه گوناگون حیات جامعه توجه می شد. (خارج از کشور ۱۴۰۰)

(۲) تمام آثار نتیجه سفرها و مشاهدات و شنیده های مستقیم و بلاواسطه وقایع نویسان است.

(۳) برای ثبت و نوشتن وقایع تاریخی از اسناد دولتی و یافته های سایر علوم استفاده می شد.

(۴) در ثبت و نگارش برخی رویدادها، از اسناد و مدارک دولتی استفاده می شد.

(خارج از کشور ۱۴۰۱)

۴۴- کدام مورد درباره مراحل پژوهش در تاریخ درست است؟

- ۱) دقت در مرحله نخست مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می شود.
- ۲) اطمینان از اصالت سند و جعلی نبودن آن؛ مربوط به مرحله سوم پژوهش است.
- ۳) توجه به کافی بودن منابع و اطلاعات؛ مربوط به مرحله شناسایی منابع است.
- ۴) کار مورخان در مرحله چهارم، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان دارد.

۴۵- مولفان کتاب درسی تاریخ ۱: ایران و جهان باستان (پایه دهم)، برای توضیح یا اثبات کدام یک از گزاره های

(سراسری تیر ۱۴۰۲)

زیر به منابع دست اول غیر مکتوب استناد کرده اند؟

الف) وجود باغ بسیار زیبایی پیرامون آرامگاه کوروش در پاسارگاد

ب) مدیریت زنان بر کارگاه های شاهی عصر هخامنشیان

ج) داد و ستد میان تمدن دره سند و مراکز تمدنی بین النهرین

د) حضور چشم گیر زنان ایلامی در مراسم رسمی سیاسی و دینی

۴) «ب» و «د»

۳) «ج» و «د»

۲) «الف» و «ب»

۱) «الف» و «ج»

تحصیل باما